

RESOLUCIJA

O TEMELJIH OBLIKOVANJA DRUŽINSKE POLITIKE V REPUBLIKI SLOVENIJI

I. UVOD

Vse države, članice Organizacije združenih narodov, priznavajo pomen in vlogo družine v družbi in tudi potrebo po njenem varstvu s strani družbe oziroma države. Ta temeljna načela in potrebe so potrjena s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah (16. člen), z Mednarodnim paktom o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (10. člen) ter Mednarodnim paktom o državljanskih in političnih pravicah (23. člen). Najnovejši mednarodni dokument s tega področja pa je Konvencija o otrokovih pravicah, ki med drugim določa, "da morajo države, podpisnice, vsakemu otroku priznati pravico do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, nravstvenemu in družbenemu razvoju, pri čimer eden ali oba starša nosita glavno odgovornost, da v skladu s svojimi sposobnostmi in gmotnimi zmožnostmi zagotovita življenjske pogoje, potrebne za otrokov razvoj. Države podpisnice, pa morajo sprejeti vse ustrezne ukrepe, s katerimi bodo staršem ali drugim, ki so odgovorni za otroka, pomagale uveljaviti to pravico in, če je potrebno, zagotovile materialno pomoč ter druge programe pomoči, zlasti razvoj ustanov, zavodov in služb za varstvo otrok (18. člen, 27. člen).

Tudi v Evropski socialni listini in v Priporočilu parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1074 je poudarjen pomen in zahteva po udeležanju različnih ukrepov, ki naj bi zagotavljali pogoje za nastanek in poln razvoj družine oziroma po oblikovanju in vzpostavitvi splošne in koordinirane družinske politike v posameznih državah.

S tem mednarodnim dokumentom je usklajena tudi Ustava Republike Slovenije, v kateri je med drugim zapisano, "da država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere" (53. člen).

Seveda pa je potrebno oblikovanje družinske politike postaviti ne le v pravni, temveč tudi v določen konceptualni okvir. V tem smislu je treba preseči trenutno obstoječe dejanje prioritete rezidualnemu modelu socialne politike, katerega funkcija je preprečevanje marginalizacije siromašnega prebivalstva, pa tudi industrijski model socialne politike, v katerem se socialna varnost zagotavlja prvenstveno aktivnemu delu populacije (zaposlenim) in vsaj dolgoročno stremeti k oblikovanju modela socialne politike, ki bo zagotavljal socialno varnost čim širšemu krogu ljudi in vplival na izboljšanje kvalitete življenja vseh ljudi.

Uresničiti je treba tudi temeljna izhodišča socialne politike. Socialna politika ne bo mogla več temeljiti na polni zaposlenosti oziroma statusu regularne zaposlitve, prav tako pa tudi ne na družini, katere vzorec je zasnovan enkrat za vselej.

V novem modelu socialne politike bi zato morala socialna varnost človeka temeljiti na statusu državljanstva in še dodatno na zaposlitvenem statusu. V njem pa bi se morala upoštevati tudi pluralnost družinskih oblik ljudi in njihovih potreb ter svoboda izbire med različnimi možnostmi.

II. OPREDELITEV DRUŽINSKE POLITIKE

S pojmom politike v tem kontekstu razumemo strategijo in ukrepe, ki jih določen politični, administrativni sistem podvzema na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, na zakonodajnem, institucionalnem in ekonomsko-socialnem področju. Gre za vse iniciative oziroma akcijske programe izvršilnih in zakonodajnih oblasti.

Družina predstavlja življenjsko skupnost staršev in otrok. Predstavlja primarni socialni prostor, ki daje optimalne možnosti za emocionalni in socialni razvoj otrok, obenem pa nosi tudi odgovornost za njihovo blaginjo. Poleg tega pa ima tudi pomembno vlogo pri ohranjanju kohezije družbe in kot pomembna proizvodna in potrošniška enota vpliva tudi na gospodarski razvoj družbe.

Za družino štejemo tudi vse življenjske skupnosti otrok in odraslih oseb, ki trajno skrbijo zanje: stari starši in vnuki, rejniki in rejenci, skrbniki in otroci pod skrbništvom. Subjekt predlagane družinske politike pa predstavljajo poleg družin tudi pari oziroma žene, ki pričakujejo otroke.

S pojmom družinske politike torej označujemo celoto socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih, fiskalnih in drugih ukrepov, ki jih določen politično-administrativni sistem izvaja, da bi posredno ali neposredno vplival na življenjske pogoje družin oziroma njenih članov, njihov nastanek in razvoj.

V širšem smislu pa pomeni družinska politika tudi vključitev družinske dimenzije v socialno, kulturno, ekonomsko, urbanistično, ekološko in druge politike, pri katerih je družina posredni subjekt posameznih ukrepov. V okviru družinske politike je treba te ukrepe spremljati, preučevati ter do določene mere tudi koordinirati.

III. TEMELJNA NAČELA, CILJI IN UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE

1. Načela

Splošne temeljne vrednote, ki naj bi opredeljevale socialno politiko in njene segmente, vključno z družinsko politiko, so: varnost, svoboda, solidarnost, blaginja, enakost.

Poudarek ali dajanje hierarhične prednosti eni ali nekaterim izmed njih se razlikuje v različnih družbenih sistemih in v različnih konceptih ter stopnjah razvoja družbe. Temeljna sprememba v vrednostni orientaciji socialne politike, s katero se danes soočamo pri nas, pa je vsekakor preseganje egalitarne vrednostne orientacije in uveljavitev varnosti kot osnovnega stabilizatorja socialnega položaja slehernega državljana v ombinaciji oziroma vzpostavljanju ravnovesja s svobodo kot drugo temeljno vrednostno orientacijo. Gre za širjenje takšnih oblik programov in ukrepov, ki povečujejo svobodo posameznika, vendar ne ogrožajo pri tem njegove varnosti. Pri tem se je treba zavedati, da varnosti ni mogoče zagotoviti, če družba ne zagotavlja določene stopnje solidarnosti, in da mora skrb za kakovost življenja oziroma blaginjo vseh ljudi predstavljati vsaj dolgoročen cilj vsake razvojno naravnane družbe.

Izhajajoč iz tega, družinska politika v Republiki Sloveniji temelji na naslednjih načelih:

- na vključevanju celotne populacije oziroma na usmerjenosti k vsem družinam
- na upoštevanju pluralnosti družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo
- na spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti posameznih njenih članov
- na zaščiti otrokovih pravic v družini in družbi ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otroka
- na promoviranju enakih možnosti obeh spolov
- na vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in na omogočanju, da družine izbirajo med različnimi možnostmi
- na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok
- na dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih
- na celostnem, integralnem pristopu.

2. Cilji

Z družinsko politiko želimo vplivati na pogoje za nastanek in varnost družine ter njen razvoj.

Temeljni cilj družinske politike v Republiki Sloveniji je zato ustvarjanje pogojev za izboljšanje kakovosti življenja vseh družin in za enake možnosti osebnega razvoja vseh članov družine.

Operacionalizacija zgornjih načel pa pomeni še naslednje posebne cilje družinske politike:

- preseganje dosedanje naravnosti na družino s predšolskim otrokom in, v skladu s cilji in materialnimi možnostmi, postopna razširitev programov, usmerjenih tudi na ostale družinske cikle
- omogočanje prednosti univerzalnim programom
- pravna in dejanska izenačitev (v statusu in pravicah) vseh družinskih oblik
- prednostno razvijanje programov, ki bodo krepili avtonomnost družine (podporni programi) oziroma ji ne odvzemali njenih funkcij in jo postavljali v preveliko odvisnost od družbenih služb
- postopno preseganje enosmernega institucionalnega razvoja in pluralizacija storitev (kombinacija javnega, zasebnega, neformalnega in volonterskega sektorja)
- vzpostavitev posebnega varuha (ombudsmana) za otroka
- zagotovitev neposredne zaščite otroka v primerih, ko je njegov razvoj ogrožen zaradi neugodnih družinskih pogojev ter omogočanje otroku dostop do posameznih družbenih dobrin v primeru, da obstajajo v družini ovire za njihovo doseganje
- ustvarjanje pogojev za kvalitetnejše usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti staršev (matere in očeta) in spodbujanje k enaki odgovornosti obeh staršev
- omiliti prenašanje stroškov za vzdrževanje otrok na družino z razširitvijo mehanizmov za delno kompenzacijo teh stroškov s strani družbe.

3. Ukrepi

Izhajajoč iz načel in ciljev družinske politike Republika Slovenija pristopa k sprejetju in izpeljavi celovitih ukrepov družinske politike. Le-te bomo oblikovali in uresničevali na naslednjih področjih:

- na ekonomsko-fiskalnem področju z neposrednimi dajatvami družinam, ki dopolnjujejo ali nadomeščajo njihove dohodke, s prerazdelitvijo dohodka v korist družin v okviru davčne politike ter posebno kreditno politiko
- na področju družbenih služb in drugih dejavnosti, ki se delijo na splošne (izobraževanje, zdravstveno varstvo) in personalne (posvetovalnice, pomoč ostarelim, pomoč prizadetim) ter s svojimi storitvami podpirajo funkcioniranje družine ali delno prevzemajo posamezne njene funkcije
- na področju zaposlovanja z ustvarjanjem pogojev za usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti obeh staršev ter z drugimi ugodnostmi, povezanimi s trgom delovne sile
- na področju stanovanjskega gospodarstva s specifičnimi programi stanovanjske preskrbe in z drugimi oblikami pomoči družinam.

Pri uresničevanju ukrepov družinske politike, ki jih bomo uresničevali postopoma, bomo dali prednost tistim ukrepom, ki že obstajajo oziroma jih je po oceni mogoče hitreje udejaniti, in s katerimi lahko država najbolj učinkovito prevzame svoj del odgovornosti. Temeljno jedro bodoče družinske politike bodo predstavljali obstoječi programi in ukrepi otroškega varstva in drugih področij (izobraževanje, zdravstveno varstvo idr.). Pri tem ne gre za dokončno izbiro ukrepov, le-te bo mogoče dopolnjevati ali pa v skladu s širšimi družbenimi spremembami tudi spremeniti.

Za sooblikovanje in udejanjanje ciljev in ukrepov družinske politike bodo odgovorni strokovni, upravni, politični in izvajalski subjekti, pri njenem sooblikovanju pa tudi predstavniki civilne družbe.

3.1. Ekonomsko-fiskalno področje (neposredne in posredne dajatve družinam)

Namen ekonomske pomoči družinam je doseči:

- da se družinam olajšajo materialni problemi, s katerimi se soočajo v različnih obdobjih (življenjskih ciklikih) svojega obstoja
- da materialne omejitve ne bodo razlog, da se pari, ki si sicer želijo otroke, zanje ne odločijo
- da se vsem otrokom omogoči čim boljše in enake materialne osnovne pogoje za življenje
- da se staršem, ki želijo več časa posvetiti delu v družini, pri tem materialno in pravno pomaga.

Če govorimo o finančni podpori družini, je socialno-varstvena shema, ki jo zagotavlja država družinam, širša in vključuje tudi zdravstveno zavarovanje, pokojninsko in invalidsko zavarovanje idr.

Vendar pa imata znotraj tega praviloma posebno mesto dva mehanizma. Njuna temeljna funkcija je, da prispevata k delni kompenzaciji stroškov za vzdrževanje otrok

in da vplivata na izboljšanje življenjske ravni družin. Prvega predstavljajo otroški dodatki, drugega pa davčne olajšave za vzdrževane družinske člane. Dolgoročni cilj finančnih podpor družinam bo večji delež pokrivanja minimalnih življenjskih stroškov za otroka.

3.1.1. Otroški dodatki

Pri oblikovanju koncepta družinske politike izhajamo iz dejstva, da imajo neposredne dajatve družinam največji učinek pri izenačevanju pogojev življenja družin z različnim številom otrok. V skladu s tem bomo uvedli univerzalni otroški dodatek.

Otroški dodatek se bo razlikoval glede na starost otrok, do njega pa bodo upravičeni vsi otroci v starosti do 15. leta oziroma do 26. leta, če se šolajo.

Do otroškega dodatka pa ne bodo upravičeni otroci, ki so zaradi vzgoje, šolanja ali usposabljanja v zavodu in imajo v njem brezplačno oskrbo.

Otroški dodatek se bo v skladu s potrebami in možnostmi nadgrajeval s posebnimi dodatki za namensko uporabo (doplačilo šolske prehrane, nakup učbenikov, doplačilo za prevoz idr.). Te oblike dodatkov bodo predstavljale dopolnilo k univerzalnemu otroškemu dodatku.

3.1.2. Posebne pomoči za invalidne otroke

Otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju bodo upravičeni do povišanega otroškega dodatka. Poleg otroškega dodatka pa bo za otroke z zmerno, težjo in težko duševno prizadetostjo ter z najtežjo telesno prizadetostjo zagotovljeno tudi posebno nadomestilo za invalidnost.

3.1.3. Dodatek za varstvo in vzgojo otrok za otroke v starosti do 3 let, ki niso v vrtcu

Dodatek predstavlja novo obliko denarne dajatve za tiste otroke od 11. meseca do 3 let, ki niso vključeni v vrtec ali drugo družbeno organizirano in subvencionirano obliko vzgoje in varstva.

Dodatek bo predstavljal družbeno podporo družinam pri varstvu njihovih otrok ter jim omogočal svobodno izbiro med različnimi oblikami zadovoljevanja te potrebe. Predvidena je njegova postopna uvedba.

3.1.4. Pomoč za opremo novorojenca

Pomoč za opremo novorojenca, ki je v dosedanjem sistemu otroškega varstva predstavljala edino splošno dostopno (univerzalno) pravico, bomo ohranili tudi vnaprej. Pokazala se je kot kakovostna in potrebna pomoč, saj se stroški družine ob rojstvu otroka bistveno povečajo. Staršem pa bomo omogočili svobodno izbiro med

denarno in naturalno obliko (paketom) in v primeru naturalne oblike tudi več alternativ.

3.1.5. Starševski dodatek

V okviru sprejete družinske politike bo država zavarovala tudi vse porodnice, ki ne izpolnjujejo pogojev za pridobitev pravice do nadomestila izgubljenega zaslužka za čas porodniškega dopusta. Pravica bo temeljila na statusu državljanstva in stalnega prebivališča matere. Čas prejemanja bo izenačen s trajanjem porodniškega dopusta (365 dni), višina pa bo določena v deležu od zajamčene plače.

3.1.6. Davčne olajšave za vzdrževanega družinskega člana

Dohodnina naj bi še naprej delovala tudi kot element socialne politike. Socialna funkcija dohodnine naj bi se okrepila tako, da bi njena vloga pozitivno delovala pri družinah z več otroki. Posebne olajšave za vzdrževane družinske člane, zlasti za otroke, za katere se zmanjšuje osnova za dohodnino pred obdavčitvijo, naj bi skupno z univerzalnim otroškim dodatkom tvorila sinhronizirano socialno politiko, ki bo delovala v korist družin z večjim številom družinskih članov in z nižjimi prejemki oziroma dohodki.

3.1.7. Znižanje tarifnih stopenj in oprostitve plačevanja prometnega davka

Z ureditvijo prometnega davka v zakonu o prometnem davku so bili v veliki meri upoštevani predlogi za uvrstitev številnih artiklov, ki so potrebni za vzdrževanje otrok, v najnižjo tarifno stopnjo prometnega davka. S temi spremembami so bile dosežene tiste kakovostne spremembe, ki so tudi z vidika družinske politike zadostne in jih je potreba le ohraniti, ki pa naj jih nadgradi:

- še nadaljnje znižanje stopnje prometnega davka za izdelke, ki so pomembni za vzdrževanje otrok, pa so zdaj obdavčeni po stopnji, višji od 5% (najnižji možni stopnji obdavčitve)
- popolna oprostitvev plačevanja prometnega davka za najpomembnejše izdelke, ki so potrebni za vzdrževanje otrok.

3.2. Področje družbenih služb in drugih dejavnosti

Med ukrepe družinske politike sodijo tudi ukrepi, ki jih izvajajo družbene službe in druge dejavnosti v okviru civilne družbe in s tem podpirajo delovanje družine ali delno prevzemajo posamezne njene funkcije. V tem smislu ločimo:

- splošne službe, ki s svojimi storitvami neposredno ali posredno vplivajo na delovanje družine in sodijo v okvir različnih družbenih dejavnostih in jih je treba v okviru družinske politike koordinirati ter
- posebne službe, ki so namenjene neposredno družini oziroma posameznim njenim članom in podpirajo njeno nastajanje in delovanje. Sem sodijo servisi za informiranje, izobraževanje in svetovanje staršev, partnerjev, zakoncev in

otrok, servisi za pomoč družini na domu, zavodske in druge oblike varstva in vzgoje za družinske člane s posebnimi potrebami.

Da bi se približali novim tendencam definiranja socialne politike in družinske politike, bomo pri oblikovanju ukrepov na tem področju izhajali razen iz že omenjenih načel še iz vključevanja in sodelovanja družine kot subjekta porabe v okviru lokalnih in nacionalne skupnosti.

3.2.1. Splošne službe

3.2.1.1. Vrtci in druge predšolske dejavnosti

Za vzgojo in varstvo predšolskih otrok je odgovorna predvsem družina. Družba pa zagotavlja pogoje za usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti staršev, otrokom pa možnost socializacije in vzgoje izven družinskega okolja ter razvija vrtce in druge oblike vzgoje in varstva.

Ukrepi, ki jih bomo uresničevali na tem področju so:

- postopno razvijanje različnih programov, oblik ter servisov na tem področju, kot so: igralne skupine, stanovanjske zadruge, varstvene družine ter druge oblike in servisi in povezovanje vrtcev in drugih izvajalcev predšolske vzgoje in varstva z osnovno šolo, starši in okoljem
- omogočanje takih programov predšolske vzgoje in varstva, ki ustrezajo posebnim potrebam otrok
- razvijanje raznovrstnih programov predšolske vzgoje, tako po vsebini, organiziranosti in ustanoviteljih, namenjenih vsem predšolskim otrokom - otrokom s posebnimi potrebami, dodatne programe za nadarjene otroke in programe za otroke s posebnimi interesi, dopolnilne programe za otroke iz socialno prikrajšanih družin
- za vse otroke v letu pred vstopom v šolo zagotavljanje celoletne priprave na šolo
- razvijanje svetovalnih in izobraževalnih programov za otroke in starše
- subvencioniranje različnih oblik vzgoje in varstva predšolskih otrok
- podpiranje, spodbujanje in subvencioniranje bivanja otrok v lastni družini z materialnimi in pravnimi spodbudami staršem, ki želijo sami varovati in vzgajati svoje predšolske otroke.

3.2.1.2. Družina in šola

Družina, kot primarni socialni prostor, pomembno vpliva na otrokovo izobraževanje, vendar je tudi šola pomemben dejavnik socializacije in socialne mobilnosti, saj se skozi šolski proces oblikujejo mladi za nosilce različnih poklicnih nalog, obenem pa se tudi usposablja za odgovoren pristop pri nastajanju in razvoju družine.

Ukrepi, s katerimi bomo v okviru šolskega sistema uresničevali družinsko politiko, so:

- postopno uvajanje bolj pestre izbire izobraževalnih programov, ki bodo omogočali razvoj potencialov vsakega otroka in zagotavljali različne izobraževalne možnosti glede na otrokove potrebe

- omogočanje možnosti za pospešen razvoj otrok in odpiranje alternativnih možnosti za izobraževanje in dodatno izobraževanje
- razvijanje različnih oblik pomoči učencem pri odpravljanju določenih intelektualnih in psihosocialnih primanjkljajev (dopolnilni pouk, svetovanje in druge oblike pomoči)
- zagotavljanje enake dostopnosti do šole z ustrezno mrežo šol oziroma s prevozi otrok v šolo
- organizacija in delno financiranje (subvencioniranje) prehrane v šoli
- zagotavljanje varstva učencem, ki to potrebujejo (podaljšano bivanje)
- skrb za nadaljnje izobraževanje nadarjenih učencev, zlasti za pospeševanje njihove vertikalne socialne mobilnosti
- z razvijanjem različnih vzgojno-izobraževalnih programov, povezanih s humanizacijo odnosov, z enakimi možnostmi spolov, z oblikovanjem partnerskega odnosa, z nastajanjem in razvojem družine.

3.2.1.3. Družina in zdravstveno varstvo

Na področju zdravstvenega varstva družine so z vidika družinske politike pomembni ukrepi zdravstvenega varstva otrok in zdravstveni ukrepi za moške in ženske v rodni dobi ter ukrepi za duševno zdravje družin in njenih članov, zlasti otrok.

Ukrepi bodo temeljili na preprečevanju bolezni in krepitvi zdravja, na aktivnem sodelovanju posameznika in družine v zdravstvenem sistemu, na dostopnosti primarnega zdravstvenega varstva in njegove aktivne in primarne vključitve v varovanje zdravja družin.

Med temi ukrepi bodo zlasti pomembni:

- izobraževanje in svetovanje obeh partnerjev o krepitvi in varovanju zdravja v rodni dobi
- izobraževanje in svetovanje obeh staršev in otrok o krepitvi in varovanju zdravja otrok, preprečevanju bolezni in dejavnikov tveganja, ki ga ogrožajo zaradi načina življenja in okolja
- uveljavljanje možnosti koriščenja bolniškega dopusta enega od staršev v času otrokove bolezni in tudi v času bolezni ostarelih staršev
- zagotavljanje sistematičnih preventivnih interventnih programov in ukrepov in skrbi za zdravje otrok vseh starosti
- zagotavljanje specializiranih medicinskih storitev diagnostike, terapije in svetovanja za družino.

Družina ni samo prostor, kjer se ustvarja dobro psihično in mentalno počutje, temveč tudi prostor, kjer lahko nastajajo psihosocialni problemi, zato bomo s preventivnimi, diagnostičnimi in terapevtskimi ukrepi oziroma storitvami zagotovili varovanje in krepitve duševnega zdravja in psihosocialnega delovanja družine s posebnim poudarkom na duševnem zdravju otrok in mladostnikov z:

- razvijanjem duševno-zdravstvene vzgoje in zagotavljanja znanj in motivacij za optimalno psihosocialno delovanje družin in razvoj otroka
- vključevanjem mentalno-higienskega dela za družino in otroka v mrežo osnovnega zdravstvenega varstva otroka in družine.

3.2.2. Posebne službe

3.2.2.1. Servisi za informiranje, izobraževanje in svetovanje staršev, partnerjev, zakoncev in otrok

Cilj le-teh je izobraževanje, svetovanje in pomoč družini in njenim članom z namenom zdravega družinskega, partnerskega in zakonskega razvoja oziroma kakovosti partnerstva in starševstva.

Izobraževanje, urejanje in pomoč obsega socialne, psihološke in tudi zdravstvene ukrepe, ki zagotavljajo kakovosten družinski, partnerski in starševski oziroma otrokov razvoj ter svetovanje staršem ob otrokovih težavah.

Socialne, psihološke in tudi zdravstvene ukrepe bomo izvajali v servisih za:

- svetovanje in terapijo staršem in otrokom, ki bodo obsegali ukrepe svetovanja, terapije in kolektivnega dela ter druge oblike pomoči za otroke in starše ob razvojnih, učnih in psihosocialnih težavah
- družinsko svetovanje, ki bodo obsegali ukrepe oziroma storitve s področja informiranja staršev o vprašanih vzgoje in razvoja otrok ter o otrokovih potrebah
- izobraževanje partnerjev, ki bo obsegala informativno-izobraževalne storitve za partnerje, ki bodo sklenili zakonsko zvezo.

Oblikovali in razvijali bomo koordinirane podporne mreže za družine v okviru različnih ukrepov družinske politike, ki bodo v podporo družini v okviru šolskega, zdravstvenega, družinskega in socialno varstvenega sistema.

3.2.2.2. Servisi za pomoč družine na domu

Servisi za pomoč družinam na domu so profesionalni servisi, s katerimi se nudi pomoč v primerih, ko posamezni njeni člani oziroma družina potrebuje pomoč pri vsakdanjih opravilih.

Glede na potrebe družin bomo zagotovili ukrepe za pomoč družinam na domu, kot so:

- varstvo otrok na domu
- pomoč ostarelim in bolnim na domu
- pomoč invalidom na domu
- gospodinjsko pomoč na domu.

3.2.2.3. Zavodske in druge oblike varstva in vzgoje za družine ali družinske člane s posebnimi potrebami

Zavodske in druge oblike varstva in vzgoje za družinske člane s posebnimi potrebami so namenjene zagotavljanju pomoči, varstva in vzgoje družini kot celoti ali tistim posameznim družinskim članom, ki potrebujejo posebno zaščito in pomoč. Sem sodijo zavodske ali druge oblike varstva in vzgoje za otroke z motnjami v telesnem in

duševnem razvoju, varstva ogroženih nosečnic in mater z dojenčki in varstva trpinčenih žena, individualne in skupnostne pomoči in varstva za odvisnike od drog ter varstva starih.

Doslej je Slovenija zagotavljala predvsem varstvo in vzgojo mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ter varstvo ostarelih v javnih zavodih, zato bomo glede na potrebe družine oziroma njenih posameznih članov zagotavljali tudi varstvo in vzgojo ostalih skupin s posebnimi potrebami v različnih alternativnih oblikah kot so: dnevni centri, stanovanjske skupine in terapevtske skupnosti.

3.3. Delo, zaposlitev, zaposlovanje

Družinska politika in politika zaposlovanja se stikata v primeru, ko posameznik deli in usklajuje svoj čas med družinskimi obveznostmi in profesionalnimi aktivnostmi. Gre za problem porabe in delitve časa, za uveljavljanje enakih možnosti spolov, za upoštevanje družinskih potreb v profesionalni sferi in za usklajevanje potreb družinskega življenja in starševske odgovornosti s poklicnimi aktivnostmi staršev. V smislu zagotavljanja pogojev za usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti obeh staršev bomo podpirali:

- bolj primerno moralno in materialno družbeno vrednotenje dela z otroki ter enakomernejšo porazdelitev odgovornosti zanje med materjo in očetom, med starši, podjetji (delodajalci) in družbo
- reorganizacijo delovnega časa
- zakonske prilagoditve na področju oblik zaposlitve
- ugodnejšo ureditev porodniškega dopusta in dopusta za nego bolnega otroka z jamstvom enakovredne zaposlitve po vrnitvi
- polno socialno zavarovanje v primeru delne zaposlitve ali začasne prekinitve dela, zaradi nege in skrbi za majhnega otroka in nege ter skrbi za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju; za otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju se šteje otrok na podlagi mnenja, ki ga v skladu s posebnimi predpisi izda Komisija za razvrščanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju
- zagotavljanje vsem staršem, ki to želijo, mesto za njihove otroke v vzgojnovarstveni ustanovi ali drugih oblikah varstva.

Ker te stične točke zahtevajo določeno družbeno intervencijo, bo politika zaposlovanja podpirala družinsko politiko z naslednjimi ukrepi.

3.3.1. Porodniški dopust in dopust za nego otroka ter nadomestilo izgubljenega zaslužka za čas tega dopusta

Pravica do porodniškega dopusta in dopusta za nego otroka je v Sloveniji zakonsko opredeljena v trajanju enega leta (365 dni), višina nadomestila pa znaša 100% predhodne plače. V trajanju 105 dni je do njega upravičena mati, v nadaljevanju pa (alternativno) oba starša.

Pravica do denarnega nadomestila za čas porodniškega dopusta bo tudi vnaprej ostala pravica iz dela. To pomeni, da bodo do nje upravičene vse zaposlene osebe in

da bo denarno nadomestilo približno enako izgubljenemu zaslužku upravičenca, ki zaradi rojstva otroka ne more delati. Pri tem bo družba spodbujala enakopravno delitev porodniškega dopusta, namenjenega negi dojenčka, med oba starša.

Postopoma in v skladu z materialnimi razmerami družbe bomo iskali možnosti za morebitno podaljšanje porodniškega dopusta (na dve oziroma tri leta). Pri tem bomo strogo spoštovali načela enakih možnosti in pravic za oba starša. Da bi to dosegli, bomo oblikovali tako zakonodajo in rešitve, ki:

- ne bodo destimulirale zaposlovanje (nezaposleni nikakor ne smejo biti v ugodnejšem položaju v primerjavi z zaposlenimi)
- ne bodo zmanjševale možnosti žensk pri zaposlovanju
- bodo pomagale podjetjem, katerih delavke oziroma delavci so na porodniškem dopustu, tako da partnerstvo (glede na obstoječo delitev vlog, predvsem materinstva) ne bo (več) razlog za manjše možnosti na področju zaposlovanja.

3.3.2. Pravica do različnega delovnega časa za starše z majhnimi otroki do 3 let

Pravico, ki jo ima delavec po veljavnih določbah zakona o delovnih razmerjih v zvezi z možnostjo delati krajši delovni čas, dokler ni otrok star tri leta, bomo postopoma v skladu z materialnimi možnostmi družbe, razširili tako, da bosta imela oba starša po izkoriščeni pravici do porodniškega dopusta, možnost izkoriščati pravico do dela s skrajšanim delovnim časom in to izmenično, tedensko ali mesečno.

Višina plače bo staršem zagotovljena po dejanskem delu, medtem ko se bo krajši delovni čas od polnega delovnega časa štel v zavarovalno dobo kot polni delovni čas, kar pomeni priznavanje polne pokojninske dobe v tem obdobju.

Da bi to dosegli, bomo spremenili tako predpise o delovnih razmerjih kot tudi predpise o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, svojo vlogo pa bodo morala odigrati tudi podjetja in sicer s takšno (re)organizacijo dela, ki bo zagotavljala fleksibilna (družini prilagojena) delovna mesta in fleksibilni delovni čas.

3.4. Stanovanjsko gospodarstvo

Ukrepi stanovanjske politike, kot so razreševanje stanovanjskih vprašanj družin in ustvarjanje pogojev za pridobivanje stanovanj, pomembno vplivajo na kvaliteto življenja družin, na njihovo nastajanje, in na njihovo funkcioniranje oziroma na ustvarjanje pogojev za opravljanje ekonomskih, reprodukcijskih, emocionalnih in socializacijskih funkcij družin.

Te ukrepe bomo kot celoto oblikovali na ekonomsko-fiskalnem področju (davčna in kreditna politika) in na področju družbenih služb ter drugih dejavnosti (splošne in personalne službe), ker s svojimi učinki vplivajo na ustvarjanje ekonomskih, socialno varstvenih, zdravstvenih in drugih pogojev pri ustvarjanju in delovanju družine.

Pri definiranju teh ukrepov bomo izhajali iz naslednjih ciljev:

- ekonomska podpora mladim družinam, družinam z več otroki in ekonomsko ogroženim družinam pri stanovanjski preskrbi
- primerne stanovanjske površine vsem družinam z otroki in ekonomsko ogroženim družinskim članom
- zagotavljanje ustreznih stanovanjskih pogojev invalidnim osebam,
- spodbujanje delovanja neprofitnih stanovanjskih organizacij za družine, kot so: zadruge, združenja ali organizacije idr.
- odpravljanje getoizacije glede na starost, kot tudi glede na socialno ali drugo pripadnost
- zagotavljanje servisne in storitvene mreže v stanovanjskih soseskah za pomoč družinam.

Na področju stanovanjskega gospodarstva bomo uresničili naslednje ukrepe:

- posojila z ugodnimi pogoji (nižja obrestna mera, daljši odplačilni roki, manjša lastna udeležba), za mlade družine, družine z več otroki in za ekonomsko ogrožene družinske člane
- ustanovitev sklada za gradnjo socialnih stanovanj ali financiranje gradnje socialnih stanovanj in vzpostavitev posebnih programov na ravni lokalne skupnosti
- zagotavljanje primernih stanovanjskih standardov za družine
- subvencioniranje najemnin socialno ogroženim družinam
- preprečevanje oderuštva s preverjanjem ustreznosti višine najemnin.

3.5. Družinska zakonodaja

Pri Ministrstvu Republike Slovenije za delo, družino in socialne zadeve bo v najkrajšem času oblikovan Svet za družino, ki bo skrbel za razvoj družinske zakonodaje in uresničevanje družinske politike ter s tem namenom dajal smernice za sprejem ustrezne zakonodaje na področju družinske politike in spremljal njeno izvajanje.

IV. INSTITUCIONALNE, ZAKONSKE IN DRUGE SPREMEMBE

Z namenom učinkovitega uresničevanja družinske politike bo država Slovenija sprejela še naslednje ukrepe:

1. Institucionalne spremembe

Ne glede na to, da je družina praktično vključena v vse sektorje socialne politike in tudi nekatere sektorje ekonomske politike, potrebuje vzpostavitev specifične, avtonomne družinske politike tudi ustrezno ureditev na upravno-administrativnem področju.

Zaradi potrebe po delni decentralizaciji, ki jo zahteva področje družinske politike, se bomo zavzeli za opredelitev družinske politike in upravne organiziranosti na obeh ravneh, na nacionalni in lokalni.

Ker ima upravljanje kateregakoli področja vedno dve funkciji, in sicer tehnično-koordinativno in interesno-usklajevalno, se kot posebno vprašanje postavlja tudi, kako zagotoviti vpliv uporabnikov in drugih predstavnikov civilne družbe na oblikovanje in uresničevanje družinske politike. Ta problem bomo rešili tako, da bomo v okviru ministrstva ustanovili strokovno posvetovalno telo za družinsko politiko, v katerem bodo predstavniki upravnih resorjev, stroke (znanstvene dejavnosti), uporabnikov in drugih predstavnikov civilne družbe ter lokalne samouprave.

2. Zakonodajne spremembe

V skladu z resolucijo bomo postopoma pripravili ustrezno uskladitev posameznih področnih zakonov s področja stanovanjskega gospodarstva, šolstva, delovnih razmerij, zdravstva, davkov, pokojninskega in invalidskega zavarovanja in drugih področij, katerih ukrepi neposredno zadevajo družino.

Zakonsko bomo opredelili tudi mehanizem posebnega varuha pravic otroka (ombudsmana), saj ima zaščita otrok in njegovih pravic prednostno mesto v zastavljeni družinski politiki.

3. Vzpostavitev informacijskega sistema

V priporočilu št. 1074 parlamentarna skupščina Sveta Evrope državam med drugim priporoča oblikovanje ustreznega informacijskega sistema, zbiranje podatkov in kontinuirano analizo položaja družin ter posledic ukrepov v njihovo korist, kot podlago za (re)definiranje ciljev in oblik akcij v okviru družinske politike.

Z večjim povezovanjem različnih podatkovnih baz je potrebno dati boljše možnosti za empirično preučevanje demografskih, socialnih, ekonomskih in drugih značilnosti družin. To zahteva vzpostavitev družine kot osnovne enote opazovanja na evidenčni in statistični ravni.

(Objavljeno 17. 7. 1993)
